

2.3. Vysoké školství od roku 1968 do roku 1989

Nespokojenost s politickým systémem a celkovou situací ve státě se začala projevovat i u studentů vysokých škol. V roce 1967 obnovili studenti majáles a v následujících letech začalo docházet k manifestacím a stávkám, především v letech 1968 –1969. Po vpádu okupačních armád a dosazení kolaborantského vedení strany a státu v čele s Gustavem Husákem nastala dlouhá doba komunistické normalizace. Na počátku tohoto období opět stály stranické čistky a prověrky. K vyšší efektivitě prověrek na vysokých školách měly přispět od roku 1970 jmenované disciplinární komise, které na základě novelizovaného zákona o vysokých školách a zákoníku práce byly oprávněny k rychlému rozvazování pracovního poměru s „pravičáky“. Toto se týkalo především pedagogického sboru vysokých škol. Následující dvě desetiletí jsou označována za vládu „šedé zóny“.

O studium na vysoké škole se teoreticky mohl ucházet každý majitel maturitního vysvědčení. Prvním předpokladem k úspěšnému přijetí bylo členství rodičů v komunistické straně a doporučení třídního učitele ze střední školy. V něm se mohly mj. objevit takové "hrozby" jako členství ve Skautu nebo příslušnost k nějaké církvi. Kromě kladného posudku třídního učitele bylo třeba mít dobrý posudek i od tzv. "uličního výboru" - sdružení, které zastupovalo čtvrt, ve které student bydlel. Pro velkou část studijních oborů, např. na pedagogické fakultě, bylo nutné být členem Svazu socialistické mládeže. Poté bylo nutno složit přijímací zkoušky, které se skládaly z písemného testu a z pohovoru, v němž se mimo jiné zkoumal "světonázor", tedy postoj ke komunistické straně. Do jisté míry se lišila i nabídka studijních oborů. Např. tzv. „VUML“. Šlo o Večerní univerzitu marxismu - leninismu, která nabízela nejvyšší stranické vzdělání na okresní úrovni, určena byla především členům KSČ. Dříve se uděloval titul RSDr., Doktor sociálně-politických věd (rerum socialium doctor), a to na politicky zaměřených univerzitách. Dnes se již takový titul neuděluje.

Postátnění univerzit dovršil nový zákon z 10. dubna 1980, podle něhož vysoké školy plně podléhají Ministerstvu školství, které určuje a kontroluje jejich činnost, jmenuje akademické funkcionáře atd.

Už od roku 1987 se objevovaly náznaky oslabování komunistické moci, začátkem roku 1990 byl zrušen Ústav marxismu-leninismu a na všech fakultách probíhala výměna diskreditovaných funkcionářů i učitelů, mnoho dříve vyhozených učitelů bylo rehabilitováno. Narychlo připravený vysokoškolský zákon z května 1990 obnovil akademické svobody, volené senáty s podstatnou účastí studentů a volbu akademických funkcionářů a zavedl akreditační řízení.

2.3.1. Školy, studenti a studentky vysokých škol v letech 1969 - 1989

Počet vysokých škol se stabilizoval na počtu 24 až do školního roku 1973/74, od následujícího školního roku, kdy byla zrušena Univerzita 17. listopadu v Praze, bylo na území českých krajů celkem 23 vysokých škol s 68 fakultami, a to až do školního roku 1989/90, kdy díky „sametové revoluci“ se socialistické Československo otevřelo okolnímu světu a vydalo se na cestu k demokracii a tržnímu hospodářství.

Celkové počty všech studentů na českých vysokých školách v prvních třech školních letech, počínaje rokem 1969/70 klesaly, a to z 84,8tis studentů až na 75,6tis. studentů, kdy ještě na školách doznávaly důsledky politických čistek. Ovšem od školního roku 1973/74, kdy na vysokých školách v českých krajích studovalo celkem 80,3tis. studentů, začíná poměrně prudký nárůst celkových počtů vysokoškoláků a to až do školního roku 1981/82. Toto je dáno především nárůstem populace, - odpovídajících věkových skupin obyvatelstva. Zatímco v období školních let 1969 – 1971 tvořili vysokoškolští studenti jen necelých 6% z příslušné skupiny obyvatel, ve školním roce 1981/82 to bylo již 11,65%, což je téměř dvojnásobek a tento údaj představuje nejvyšší hodnotu v tomto

sledovaném období. Ve školním roce 1989/90 tvořili vysokoškolští studenti zhruba 10,7% z příslušné věkové skupiny obyvatel naší republiky.

Ve školním roce 1976/77 studovalo vysoké školy již 101,7tis. studentů, což je o více než 21,4tis. více než v roce 1973/74. Do školního roku 1979/80 tyto celkové počty ještě vzrostly o dalších 14,4tis. Ve školním roce 1981/82 na vysokých školách v českých krajích již studovalo 120,9tis. studentů, což je o celých 36,1tis. více než v prvním sledovaném roce 1969/70.

Tento nárůst je dán jak nárůstem příslušné věkové populace, nárůstem studentů v denním studiu, tak i studentů ve studiu při zaměstnání. Počty studentů cizí státní příslušnosti se na celkových vzrůstajících počtech studentů nepodíleli, jejich počet kolísal ve sledovaném období mezi 2,3 – 3tis.

Tabulka č.6 : Obecný přehled za vysoké školy na území českých krajů v letech 1969-1989

Školní rok	Školy	Fakulty	Studenti * celkem	Studenti denního studia			Studenti ve studiu při zaměstnání	Nově přijatí do 1.ročníku denního studia	Absolventi denního studia
				Čs.státní příslušnost		Cizí státní příslušnost			
				celkem	ženy				
1969/70	24	65	84 784	62 569	24 002	2 803	19 412	15 563	8 814
1970/71	24	67	81 472	62 260	23 692	2 887	16 325	14 770	8 900
1971/72	24	67	76 372	59 977	22 496	3 031	13 364	12 276	9 873
1972/73	24	67	75 597	60 255	22 983	2 866	12 476	13 861	10 012
1973/74	24	67	80 258	63 442	24 400	3 034	13 782	16 302	10 619
1974/75	23	67	85 608	67 307	26 221	2 431	15 870	17 467	11 040
1975/76	23	65	92 362	71 753	28 553	2 389	18 220	18 214	11 316
1976/77	23	65	101 705	77 642	31 846	2 389	21 674	18 692	10 365
1977/78	23	67	109 200	82 595	34 166	2 291	24 314	19 544	11 350
1978/79	23	68	111 619	83 871	34 694	2 294	25 454	20 638	15 405
1979/80	23	68	116 141	87 597	36 811	2 264	26 280	22 254	14 657
1980/81	23	68	119 850	91 409	38 954	2 462	25 979	23 008	15 222
1981/82	23	68	120 914	94 131	40 897	2 700	24 083	22 465	15 160
1982/83	23	68	119 352	94 669	41 663	2 729	21 954	23 045	17 460
1983/84	23	68	114 529	92 088	40 622	2 695	19 746	21 636	18 828
1985/86	23	68	109 273	87 748	37 810	2 877	18 648	.	.
1989/90	23	69	112 980	88 751	39 575	3 393	20 836	22 944	16 069

*) zahrnuje studenty čs.státní příslušnosti, cizince a studium při zaměstnání

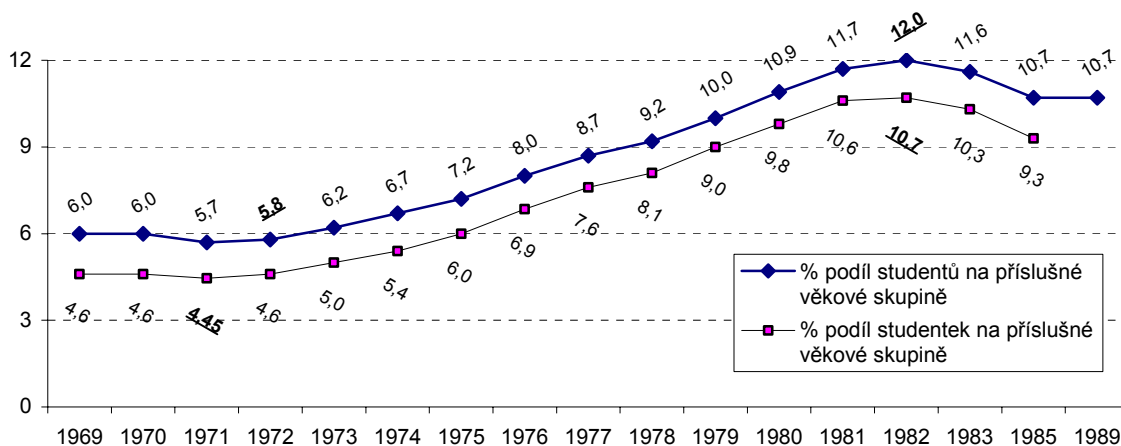
Na rozvoji počtu studentů čs.státní příslušnosti se ve sledovaném období podílely více ženy než muži. V prvním sledovaném roce tohoto období studovalo na vysokých školách v českých krajích 38,6tis. mužů a 24tis. žen, ale na konci tohoto období to bylo již 49,2tis. mužů, což je nárůst o 10,6tis; a více než 39,6tis. žen, což je o více než 15,6tis. více než v prvním sledovaném roce tohoto období. Studentky tvořily ve školním roce 1969/70 téměř 38,4% z celkových počtů studentů čs. státní příslušnosti v denním studiu, ale ve školním roce 1989/90 to bylo již 44,6% z těchto celkových počtů.

2.3.2. Populace a příslušné věkové skupiny obyvatel – 1969 -1989

V roce 1969 tvořili studenti čs.státní příslušnosti v denním studiu 6% z populace 18 –23letých. V následujících třech letech došlo k poklesu na 5,6%, což je nejnižší údaj v celé sledované době. Pak již zaznamenáváme progresivní nárůst. V roce 1982 tvořili tito studenti již 12% ze skupiny obyvatel 18-23letých, což je proti roku 1969 dvojnásobný nárůst. Do konce sledovaného období došlo k mírnému poklesu, a to proti roku 1982 o 1,3%.

Velmi podobně kolísal i podíl studentek na příslušné populaci žen, který činil v roce 1969 celkem 4,6%, v roce 1975 to bylo již 6% z příslušné populace a během dalších 6 sledovaných let vzrostl o dalších 4,7%ního bodu a činil celkem 10,7%, což je nejvyšší údaj během sledované doby. Tento nárůst je způsoben téměř dvojnásobným nárůstem celkového počtu studentek čs.státní příslušnosti v denním studiu. V roce 1985 studovalo na vysokých školách celkem 9,3% z populace 18 – 23letých žen.

Podíl studentů a studentek na příslušné věkové skupině obyvatel v letech 1969 - 1989

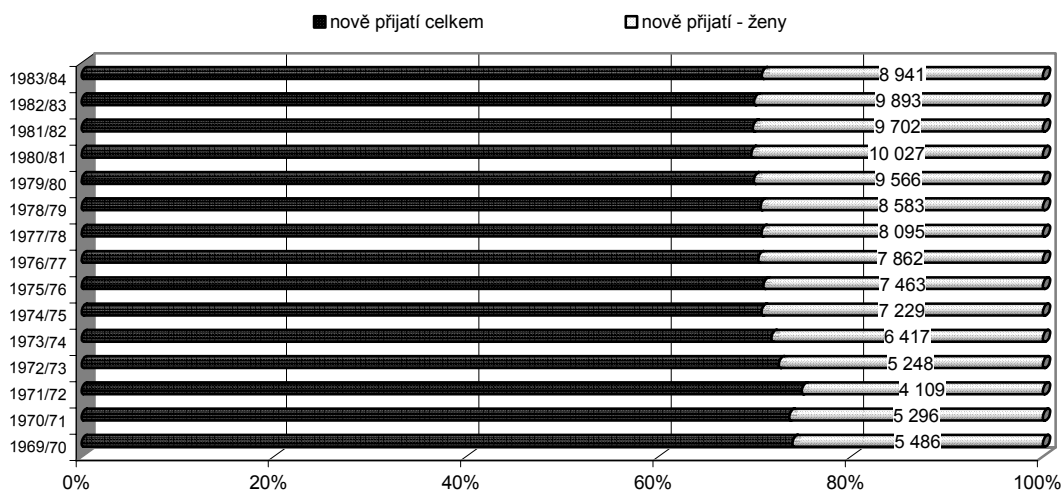
2.3.3 Nově přijatí do 1.ročníku denního studia, počty absolventů denního studia v letech 1969 - 1989

Zatímco ve školním roce 1969/70 bylo nově přijato do 1.ročníků denního studia celkem 15 563 studentů, o 10 let později to bylo již 22 254 studentů, což je o téměř 43% více. Od tohoto období až do školního roku 1989/90 se počty nově přijatých do 1.ročníků denního studia pohybovaly okolo 23tis.studentů.

Celkové počty studentů denního studia úzce souvisí s počty studentů nově přijatých do 1.ročníků., resp.s počty absolventů denního studia na gymnáziích a na středních odborných školách. Hlavním zdrojem přijímání na vysoké školy byli absolventi gymnázií, kteří tvoří v průměru od 52% do 68% celkového počtu přijatých na vysoké školy. Dalších 24% - 35% tvořili absolventi středních odborných škol. Z pracovišť a odjinud (např. ženy v domácnosti, muži po skončení základní vojenské služby, uchazeči z ostatních škol poskytujících úplné střední vzdělání) bylo v průměru přijato 12,7% - 15,7% celkově přijatých.

Od sedmdesátých let se výrazněji zvyšují počty nově přijatých žen do 1.ročníku denního studia. Ve školním roce 1970/71 bylo do 1.ročníku denního studia přijato zhruba 35,9% žen, ve školním roce 1973/74 to bylo již 39,4% a ve školním roce 1980/81 tvořily ženy nově přijaté do 1.ročníku denního studia již 43,6%. Do dalšího období již není možno tento ukazatel sledovat, jelikož nejsou k dispozici potřebné podklady.

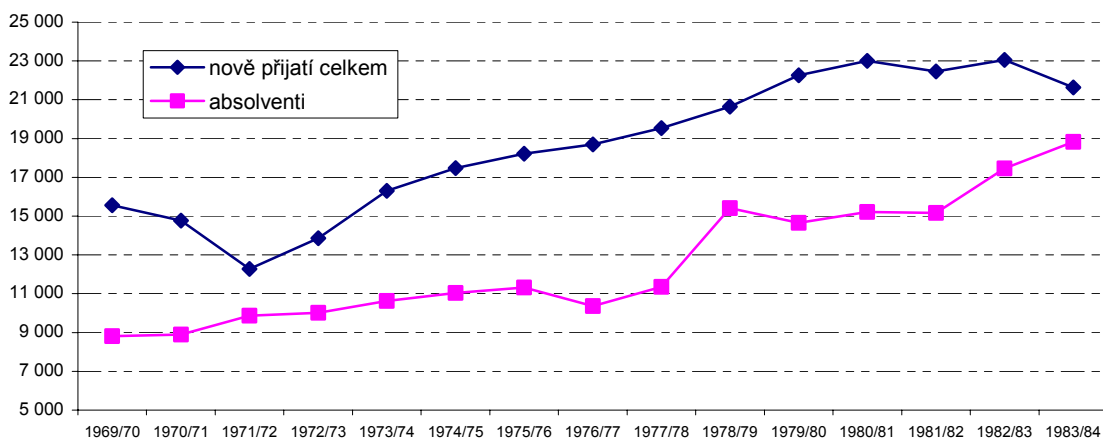
Nově přijatí do 1.ročníku denního studia a ženy

2.3.4. Absolventi , čs.st.občanství, denního studia v letech 1969 -1989

Jak již bylo zmiňováno, počty absolventů denního studia souvisí s celkovými počty studentů v denním studiu. Tyto počty během tohoto sledovaného období stoupaly a s nimi postupně vzrůstaly i počty absolventů. Ve školním roce 1969/70 absolvovalo denní studium celkem 8,8tis studentů, což představuje 14,1% z celkových počtů studentů. Počty absolventů vzrůstaly až do roku 1973, kdy studium ukončilo 10,6tis. absolventů, což představuje 16,7% z celkových počtů studentů čs. státního občanství. Od roku 1974 sice vzrůstají počty absolventů denního studia, ale jejich procentuelní podíl z celkových počtů studentů klesá a to až do roku 1977. V následujícím školním roce 1978/79 úspěšně ukončilo denní studium celkem 15,4tis. absolventů, což představuje 18,4% z celkových počtů studentů čs.občanství v denním studiu. Od tohoto období se počty absolventů pohybují v průměru okolo 15tis. a jejich procentuelní podíl na celkovém počtu studentů denního studia činil v průměru 16,5%. Z tohoto sledovaného období byl nejvýznamnější školní rok 1983/84, kdy denní studium ukončilo celkem 18,8tis.absolventů, což představovalo 20,4% z celkových počtů studentů denního studia. Ve školním roce 1989/90 absolvovalo denní studium celkem 16tis. absolventů z celkových 89,2tis. studentů (18%).

Nově přijatí do 1.ročníku, absolventi 1969-1984

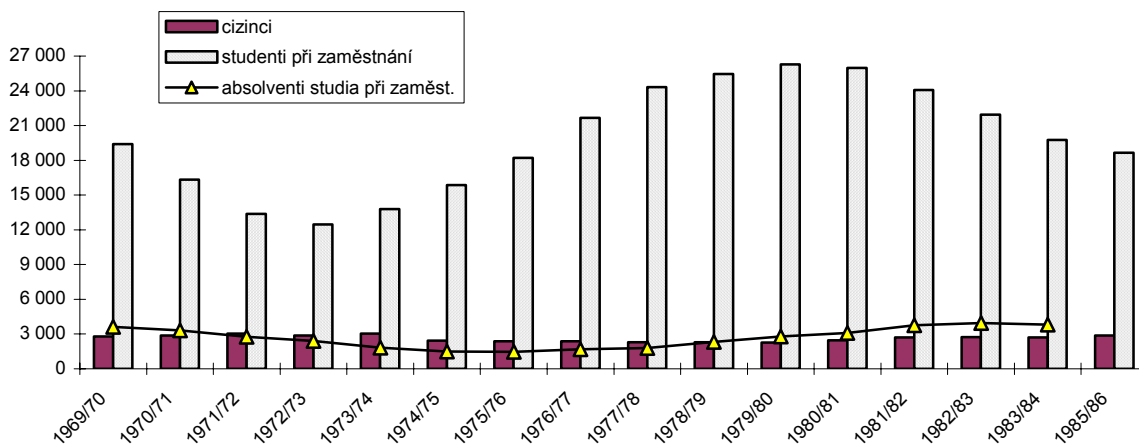
2.3.5. Studenti-cizinci, studenti a absolventi studia při zaměstnání v letech 1969 –1989

Počty studentů cizí státní příslušnosti se v období let 1969 – 1973 pohybovaly mezi 2,8tis. až 3tis. Poté následovalo období, kdy počty těchto studentů klesaly. Až teprve od školního roku 1981/82 došlo opět ke zvýšenému zájmu cizinců o studium na českých vysokých školách. Počty těchto studentů se až do konce tohoto sledovaného období opět pohybují mezi 2,7tis. – 2,9tis.

Po roce 1969 začal postupně upadat zájem o studium při zaměstnání, jak vyplývá z údajů za celkové počty těchto studentů. Ještě ve školním roce 1969/70 studovalo v tomto druhu studia celkem 19,4tis. studentů. Ovšem od následujícího školního roku do roku 1972/73 nastal výrazný pokles, a to o celých 35,7%. Od školního roku 1973/74 do roku 1977/78 opět nastává postupný nárůst studentů ve studiu při zaměstnání; každoročně o více než 2tis. studentů. Maxima dosáhly celkové počty těchto studentů ve školním roce 1979/80, kdy české vysoké školy navštěvovalo téměř 26,3tis. studentů ve studiu při zaměstnání. Od tohoto období ale celkové počty těchto studentů vykazují opět pokles. V posledním školním roce tohoto sledovaného období studovalo na českých vysokých školách celkem 20 850 studentů ve studiu při zaměstnání, což je jen o 1 438 studentů více než vykazovaly české vysoké školy v prvním školním roce tohoto sledovaného období.

I studium při zaměstnání má své absolventy, jejichž počty úzce souvisí s vývojem celkových počtů studentů tohoto typu studia. Jelikož studium při zaměstnání je převážně 3leté, pokles počtu absolventů je vždy v 3letém zpoždění. Nejmenší počet, a to jen 1,5tis. absolventů bylo vykázáno ve školních letech 1974 – 1975, naopak nejvyšší počet absolventů studia při zaměstnání jsme zaznamenali ve školním roce 1982/83, a to téměř 4 tis.

Přehled dalších studujících a absolventů v letech 1969-1985

2.3.6. Pedagogičtí pracovníci v období let 1975 – 1999

Delší časová řada údajů za pedagogické pracovníky se dochovala zhruba od roku 1975. V celé časové řadě vzrůstaly nejen počty studentů, ale i počty pedagogických pracovníků. K zajištění kvalitní výuky byli a jsou potřeba vysoce kvalifikovaní pracovníci a současně i další personál, např. asistenti, odborní asistenti, lektori atd.. V prvním sledovaném roce tohoto období vzdělávalo studenty vysokých škol celkem 2 355 profesorů a docentů a 8 105 ostatních pedagogických pracovníků. Až do roku 1990 vzrůstal převážně a výrazněji počet docentů a profesorů než ostatních pedagogických pracovníků. V tomto roce na vysokých školách působilo celkem 4 026 profesorů a docentů a jen 7 506 ostatních pedagogických pracovníků. Až do roku 1999 se počty profesorů a docentů na českých vysokých školách zvyšovaly, počty ostatních pedagogických pracovníků spíše kolísaly.

Přehled pedagogických pracovníků VŠ od roku 1975

